

Vårdhundar i omvårdnaden vid demenssjukdom – livskvalitetsaspekter

En litteraturöversikt

FÖRFATTARE	Hanna Demerud Sofia Duvander
PROGRAM / KURS	Sjuksköterskeprogrammet 180 högskolepoäng / Examensarbete Grundnivå, OM 5250 Vårterminen 2014
OMFATTNING	15 högskolepoäng
HANDLEDARE	Magdalena Tallsten Erichsen
EXAMNIATOR	Elisabeth Björk Brämberg

Institutionen för Vårdvetenskap och hälsa

Sahlgrenska akademien

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Förord

Vi vill först och främst tacka varandra för ett gott samarbete under processen då uppsatsen utformades. Vi vill ge ett extra tack till vår handledare som har stöttat oss och funnits nära till hands. Ett tack även till våra nära och kära som har korrekturläst uppsatsen och gett oss feedback.

Titel (svensk):	Vårdhundar i omvårdnaden vid demenssjukdom - livskvalitetsaspekter
Titel (engelsk):	Animal-assisted intervention in dementia care- life quality aspects
Arbetets art:	Litteraturöversikt
Program/kurs/kod:	Sjuksköterskeprogrammet, 180 högskolepoäng/ Examensarbete grundnivå/ OM5250
Arbetets omfattning:	15 högskolepoäng
Sidantal:	44
Författare:	Hanna Demerud Sofia Duvander
Handledare:	Magdalena Tallsten Erichsen
Examinator:	Elisabeth Brämberg Björk

Abstrakt

Demenssjukdom drabbar var femte person över 80 år i Sverige och befolkningmängden ökar ständigt, vilket betyder att demensvård är av betydelse för framtida forskning och har stor utvecklingspotential. Demens innebär att den kognitiva förmågan; minne, orientering till tid och rum, personlighetsförändring och förmåga att ta hand om sig själv, försämras steg för steg. Att leva i en stimulerad vardag är av stor vikt för denna patientgrupp. **Syftet** med litteraturöversikten är att kartlägga hur vårdhundar på olika sätt kan påverka livskvaliteten för patienter med demens. Studien är en litteraturöversikt där en induktiv **metod** har använts. Valda artiklar behandlar våra ledord "*life quality*", "*dementia*" och "*dog therapy*". Sökningen är begränsad till 2000-talet, alla artiklar är skrivna på engelska och är vetenskapligt och etiskt granskade samt använde sig utav valida och reliabla mätinstrument. **Resultatet** av litteraturöversikten visar att vårdhundar kan med sin närvaro påverka dementa personers livskvalitet genom att bidra till glädje, minskad agitation, ångest och depression, ökad rörelseförmåga och ökad social interaktion. Vårdhunden bryter vardagen, stimulerar den kognitiva förmågan samt bidrar till vänligare vårdmiljö. **Slutsatsen** som dras är att vårdhundar förefaller öka livskvaliteten hos boende inom demensvården. I ett progredierande sjukdomsförlopp kan vårdhunden spela en betydande roll. För att bibehålla en god livskvalitet bör stimulerande aktiviteter prioriteras hos denna patientgrupp.

Nyckelord: Vårdhund, demens, livskvalitet, omvårdnad, AAI, AAT, AAA.

Innehåll

Inledning.....	1
Bakgrund	1
Demens	1
<i>Primärdegenerativ demenssjukdom</i>	2
<i>Vaskulär demens</i>	2
<i>Sekundär demenssjukdom</i>	2
Kartläggning av vård vid demenssjukdom	2
Omvårdnad vid demenssjukdom	3
Vad är en vårdhund?.....	4
<i>Infektionsrisk</i>	4
Vårdhundterapi	5
<i>Animal-Assisted Intervention (AAI)</i>	5
<i>Animal-Assisted Therapy (AAT)</i>	5
<i>Animal-Assisted Activities (AAA)</i>	5
Allergi.....	6
Livskvalitet	6
Välbefinnande.....	7
Beröring	8
Rädsla	9
Agitation	9
Aggressivitet och aggression	9
Sjuksköterskans funktion.....	10
Problemformulering.....	10
Syfte	11
Metod	11
Urval och datainsamling	11
Dataanalys	12
Kvalitetsgranskning	12
Etiska överväganden.....	13
Resultat.....	14
Vårdhundens effekt på livskvalitet	14
<i>Livskvalitet</i>	15

<i>Välbefinnande och glädje</i>	15
<i>Tendenser till minskad ångest, oro och depression</i>	16
<i>Tendenser till minskad agitation och aggression</i>	16
<i>Ökad rörlighet</i>	17
<i>Kognitiv stimulans</i>	18
<i>Social interaktion</i>	18
<i>Beröring</i>	19
<i>Gamla minnen</i>	19
<i>Vårdmiljö</i>	19
<i>Alternativa vårdhundar</i>	20
Metoddiskussion.....	21
Resultatdiskussion.....	22
<i>Val av terapiform</i>	22
<i>Vårdmiljö</i>	22
<i>Alternativa vårdhundar</i>	22
<i>Läkemedelsanvändning</i>	22
<i>Optimal effekt</i>	23
<i>Begränsningar och mätningar</i>	23
<i>Vilka hundraser bör användas?</i>	24
<i>Vårdhundens framtid</i>	24
Slutsats	26
Källförteckning.....	27
Litteratur	27
Internetkällor.....	28
Artiklar.....	29
Avhandling.....	30
Bilaga 1 – Beskrivning och definition av vårdhund Vårdhundskolan.	31
Bilaga 2 – tabell över litteratursökningen	32
Bilaga 3 – Kvalitetsgranskning av artiklar	34

Inledning

Vi vill med detta arbete öka kunskapen om och fördjupa oss i ett ämne som ger ett nytt perspektiv på omvårdnad och, om mer tillämpat, skulle kunna öka livskvaliteten avsevärt för 25 000 människor om året som insjuknar i demens (Svenskt demenscentrum, 2014). Vi har båda stött på hundar på både praktik- och arbetsplatser och insett att människor förändras då hundar är i närheten – både patienter och personal blir gladare och mer sociala. Examensarbetet kommer kartlägga hur vårdhundar på olika sätt kan påverka dementa personers livskvalitet. Vi har valt att fokusera på patientgruppen *äldre med demenssjukdom*, då det i Sverige förefaller vara en underprioriterad grupp som ständigt blir större, och vi kommer troligen att möta dessa patienter i vår framtida yrkesprofession.

Bakgrund

Demens

Lundh och Malmquist (2009) definierar demens som omfattande nedsättning i de psykiska funktionerna, kännetecknat av försämrat minne, bristande orientering till tid och rum, förändrad personlighet och otillräcklig förmåga att ta hand om sig själv. Enligt Larsson och Rundgren (2003) kan innebörden av demenssjukdom sammanfattas som en sjuklig störning av intellektuella funktioner där det främst är minnet som försämras. Individen kan även drabbas av personlighetsförändringar och emotionella störningar utan sänkning av medvetandegraden. Sjukdomen leder till svåra psykiska och sociala handikapp och påverkar både individen, men även närstående. Det är en progredierande sjukdom som till sist leder till döden.

I Sverige insjuknar cirka 25 000 personer i demens varje år. Risken för att drabbas ökar efter 65 års ålder. I nuläget är vart femte person över 80 år drabbad, vilket betyder att det är totalt närmare 160 000 personer som har en demenssjukdom. Befolkningsmängden ökar ständigt. År 2025 beräknas 180 000 personer vara demenssjuka och år 2050 kan hela 240 000 vara drabbade om inget botemedel har hittats innan dess (Svenskt demenscentrum, 2014). 2,5-3 år efter att man fått sin demenssjukdom diagnostiserad har hälften av de drabbade flyttat till ett särskilt boende (SBU, 2006).

Det finns tre grupper inom demens som beskrivs nedan.

Primärdegenerativ demenssjukdom

Primärdegenerativ demenssjukdom är den vanligaste av de tre grupperna inom demens och här tillhör *Alzheimers sjukdom*, *Picks sjukdom* eller *frontallobsdemens* och *Huntingtons sjukdom*. Dessa demenssjukdomar har okänd förklaring till varför sjukdomsprocesserna i hjärnvävnaden uppkommer. Stigande ålder är en riskfaktor till att drabbas, men det finns även risk att drabbas ifall man har en förstegradssläkting med till exempel *Alzheimers sjukdom* samt om man tidigare har utsatts för kraftigt trauma mot skallen. Förloppet är smygande och långdraget (Larsson & Rundgren, 2003).

Vaskulär demens

Orsaken till *vaskulär demens* är underliggande kärlsjukdom som stör hjärnans blodförsörjning, vilket leder till multipla skador på hjärnan. Det är liknande riskfaktorer vid *vaskulär demens* som för *cerebrovaskulär sjukdom* och *stroke*, det vill säga hypertoni, hyperkolesterolemi, hjärtinkompensation, rökning och diabetes (Larsson & Rundgren, 2003).

Sekundär demenssjukdom

Demenssjukdom kan även vara orsakad av sekundära hjärnskador efter somatisk sjukdom. Exempel på åkommor som kan ge efterföljande demenssjukdom är B-12 brist, alkoholskada eller lågtryckshydrocefalus. Man kallar dessa *sekundära demenssjukdomar* (Larsson & Rundgren, 2003).

Kartläggning av vård vid demenssjukdom

I dagens samhälle bor demenssjuka kvar i hemmet tills situationen blir ohållbar, trots hjälp från hemtjänst och hemsjukvård. Som tidigare nämnt har en demenssjuk person svårt att klara av vardagliga sysslor och aktiviteter. Med ett förvärrande sjukdomsförlopp är den demenssjuke till sist i behov av särskilt boende (Larsson & Rundgren, 2003).

Socialstyrelsens kartläggning (2009) över hur tillgången till demensvården ser ut samt hur den är fördelad, visar att få kommuner och landsting har särskilda insatser för demenssjuka. Långt ifrån alla kommuner kan erbjuda och tillgodose behovet av plats på särskilt boende för demenssjuka. Mer exakt kan endast två tredjedelar av kommunerna erbjuda hälften av personerna med behov, en plats på särskilt boende. Om man är yngre än 65 år med demenssjukdom ser förutsättningarna ännu sämre ut, endast en av tio kommuner kan då erbjuda plats.

För personer med demenssjukdom som har annat modersmål än svenska är inte någon särskild verksamhet så vanlig. Var fjärde av Stockholm, Göteborg och Malmös stadsdelar, en tredjedel av förortskommunerna och hälften av de andra större städerna kan erbjuda någon form av

språkanpassad verksamhet. I små kommuner är detta ytterst ovanligt. Dessa siffror från 2009 ser betydligt bättre ut än de siffror som socialstyrelsen fick fram vid samma kartläggning 2002. Mellan dessa år har platser på särskilt boende för personer med demenssjukdom ökat med 2500. Även om dessa siffror ännu inte är ultimata ser socialstyrelsen positivt på en utveckling åt rätt håll och tydliggör vikten av att de riktlinjer som framtagits för god vård och omsorg inom demensvården upprätthålls (Socialstyrelsen, 2009).

Omvårdnad vid demenssjukdom

I Socialstyrelsens riktlinjer (2010) lyfts tre grundläggande förutsättningar för god vård och omsorg fram; personcentrerat förhållningssätt, multiprofessionellt teambaserat arbete och fortlöpande utbildning samt handledning och stöd i praktiskt arbete. Personcentrerad omvårdnad utgår från individen och inte sjukdomen, men tar hänsyn till personens värderingar, önskningar och livsmönster. Personer med demenssjukdom har också behov av insatser från flera yrkeskategorier och det är viktigt att dessa insatser är samordnade och bidrar till kontinuitet för personen med demenssjukdom. Socialstyrelsen rekommenderar därför all personal att regelbundet få utbildning, handledning och feedback. Personalens attityd, färdighet och kunskap påverkar välbefinnandet och livskvaliteten hos personer med demenssjukdom.

En demenssjukdom är ett kroniskt tillstånd som med tiden försämras och som i regel inte går att bota, då inget botemedel har hittats än. Hälso- och sjukvården samt socialtjänstens insatser inriktas därför mot att lindra symptom samt underlätta och stötta för de funktionsnedsättningar som personen drabbats av. Syftet inriktar sig mot att underlätta vardagen och att få så god livskvalitet som möjligt under sjukdomens olika skeden. Även stödet till anhöriga är viktigt (Socialstyrelsen, 2009).

Svanström (2009) belyser i sin avhandling *“När livsvärldens mönster brister - erfarenheter av att leva med demenssjukdom”* att sjukdomen oftast ses som en lång period av förluster där tankeförmågan förloras, den drabbade personen kommer inte ihåg och har svårt att lära sig nya saker. Som tidigare nämnt är sjukdomen progredierande och med tiden kommer personen med demenssjukdom ha svårare för att vara självständig. Denna föreställning menar Svanström (2009) att vi glömmer att se till hur den drabbade personen upplever sitt liv. Det finns risk att vi genom att endast reflektera över förlorade förmågor kommer att glömma av personen bakom sjukdomen. Det kan leda till att personen hamnar vid sidan av, inte tillfrågas och inte blir delaktig i beslut som tas.

Vad är en vårdhund?

Vårdhund går under kategorin social tjänstehund och arbetar för flera personer till skillnad från en ledarhund som assisterar endast en person (*Se bilaga 1*). De hundar som blir vårdhundar kan vara både renrasiga och vara av blandras. Det är viktigt att hunden kan vara social, trygg, ha lätt för samarbete och ha förmåga att kunna skapa bra kontakt med andra människor. En vårdhund kan vara både stor och liten till storlek. För att bli vårdhund måste hunden göra ett inledande lämplighetstest där grundläggande egenskaper testas. I utbildningen får sedan hunden och hundföraren träning i specifika metoder (Vårdhundskolan, 2011).

För att bli hundförare till en vårdhund måste man ha en vårdutbildning och yrkeserfarenhet inom vården. Utbildningen som ges till hundföraren följer höga krav och ges utav vårdutbildad personal. Läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter eller psykolog kan ordinera en vårdhund. Då ett behov av en vårdhund anses finnas sätts specifika mål upp som man med insatserna hoppas kunna uppnå. Insatserna anpassas till varje vårdtagare så att just den personen får den vård som passar den bäst. Resultaten följs därefter upp och utvärderas. I arbetet besöker vårdhund och hundförare olika patienter. Syftet med besöken är att öva upp olika färdigheter hos patienten, såsom motorik, koncentration och minnesförmåga. Oftast är inte patienterna medvetna om att de tränar, då deras fokus mest ligger kring glädjen av att träffa hunden (Vårdhundskolan, 2011).

Att ha tillgång till en vårdhund på ett särskilt boende tillför mycket. Däremot är det också viktigt att se till vårdhundens behov så att den inte vantrivs och far illa. För det första ska man tänka på att välja rätt hund, alltså en hund som trivs med att vara nära människor och inte blir stressad över miljöombyten och nya människor. Som hundförare ska man vara uppmärksam på signaler från hunden som visar att något inte står rätt till, till exempel om hunden ryggar bakåt, morrar, skäller eller stirrar. En glad hund vill oftast inte ha pauser, så där är det av stor vikt att hunden begränsas så att den får tid att vila. För att skydda vårdhunden ifrån att sätta stopp i mag-tarmkanalen ska choklad, lök, mediciner, stenar och andra småsaker vara oåtkomliga för hunden (Beck-Friis & Beck-Friis, 2007).

Infektionsrisk

Vid kontakt vårdhund och människa finns risk för smittspridning dem emellan, så kallade zoonoser. En zoonos är ett smittämne som smittar mellan människa och djur och kan orsakas av bland annat bakterier, parasiter, svampar eller virus. Som hundförare är det viktigt att ha kunskap om hur spridningen går till för att minska risken för att det ska hända. Basala hygienrutiner är de pålitligaste åtgärderna för att minska smittspridningen. Det ska finnas handdesinfektion där en vårdhund är aktiv, vilket bör användas flitigt av både personal, patient och närstående för att minska smittspridningen hund till människa men även människa till hund (Vårdhundskolan, 2014).

Vårdhundterapi

Animal-Assisted Intervention (AAI)

Denna vårdform är designad för att tillsammans med en specialutbildad hund och hundförare förbättra människors psykiska, sociala, emotionella och kognitiva förmåga. AAI är ett samlingsnamn på flera olika typer av interventioner där animal-assisted therapy (AAT) och animal-assisted activities (AAA) ingår. En intervention syftar till att med olika åtgärder kunna förbättra eller skydda hälsa hos en individ, familj eller samhälle. Gemensamt för dessa typer är att de utförs av professionellt utbildad personal och vårdhund (AAII, 2013). Beck-Friis (2007) klargör att interventionerna utförs på ett strukturerat och målinriktat sätt där stunderna med hunden planeras, journalförs och utvärderas.

Animal-Assisted Therapy (AAT)

AAT innebär att djur får ingå i en behandlingsprocess hos patienter, där målet är att förbättra psykiska, fysiska och sociala funktioner. Vårdhunden kan hjälpa till med träning av följande funktioner; minnesträning, kommunikation och språk, problemlösningsförmåga, ökat välbefinnande och självkänsla, socialt engagemang, fokus och koncentration, balans och muskelstyrka samt finmotorik, greppförmåga, precision och förflyttning av egen kraft (Vårdhundskolan, 2011).

AAT har visat på positiva effekter på äldre med Alzheimers sjukdom, speciellt under perioder med depression och passivitet. Det har även setts att ångestutbrott och verbala aggressioner har minskat på vårdboenden och det i sin tur har gett ett behagligare vårdklimat för både vårdtagare och vårdgivare (Norling, 2002).

AAT har använts inom vården sedan 1960-talet och då användes det främst på autistiska barn. Senare har behandlingsmetoden använts inom äldreomsorg och demensvård. Patienter som utvecklat demenssjukdom är beroende av allsidig stimulering, då minnet, språket och andra motoriska funktioner är nedsatta och då kan AAT vara ett bra alternativ. Genom kontakt med vårdhund kan mötet dem emellan ske spontant utan verbala krav. I samband med mötet med en vårdhund kan även minnen aktiveras från barndomen. Fallrapporter har visat på positiva effekter gentemot patienter som lider av svår demens med mycket aggressioner. När patienter möter vårdhunden blir de lugna, vilket i längden ökar patientens välbefinnande samt minskar stressen som förmodligen finns hos personalen (Beck-Friis, 2007).

Animal-Assisted Activities (AAA)

Beck-Friis (2007) åskådliggör även AAA som handlar om hur endast vårdhundens närvaro kan ge allmän aktivering hos patienter. AAA utövas som en mindre målinriktad och mer spontan aktivitet. Denna aktivitet främjar andra typer av terapeutiska eller pedagogiska fördelar men framför allt förbättrar den livskvaliteten.

Genom vårdhundens närvaro bidrar vårdhunden med positiva värden och ger mångsidig stimulans till människor i alla åldrar. Hunden har ett behov av att regelbundet gå promenader och det har också visat sig att hundägare har en betydligt högre fysisk aktivitet jämfört med dem som inte har någon hund. Promenader med vårdhund är en av aktiviteterna inom AAA. Genom att promenera övas balansen, benstommen och muskler stärks och kondition och hjärt- och kärlfunktionen påverkas positivt. Dagsljuset tillför även ett välbehövligt tillskott av D-vitamin som i sin tur minskar nedstämdhet. Alla dessa faktorer kan vara avgörande för om en äldre person känner någon livskvalitet eller inte och därigenom även vara avgörande för sjukdomsförloppet (Beck-Friis, 2007).

Allergi

Ingalill Björn, f.d ordförande i Astma- och allergiförbundet, ställer sig positivt till vårdhundar och ser det som en fantastisk möjlighet. Hon har dock sett fall där hundar har sprungit löst på avdelningar och därmed utlöst allergier hos personal och anhöriga (Höök, 2010).

“Det är först sedan Vårdhundskolan inledde sitt arbete med att professionellt etablera vårdhundar som jag sett att det kan fungera bra ur allergisynpunkt. Därför vill Astma- och allergiförbundet stötta utvecklingen av den sortens behandling.” (Höök I, 2010, s. 92)

Björn beskriver i Hööks litteratur (2010) att patienterna på äldreboenden sällan har pälsallergi. Det är betydligt vanligare hos personal eller anhöriga. Hon förklarar att detta beror på en kraftig ökning av allergier i Sverige som skedde på 60- och 70-talet. När den yngre generationen kommer in på äldreboende är det därför viktigt att ha ett väl fungerande och etablerat system kring allergiaspekter och vårdhundar.

Studier visar på att noggrann handhygien och daglig skötsel av vårdhunden kan minska allergirisken med upp till 95 procent. Ifall det skulle förekomma hundallergi eller rädsla av hundar från någon av patienterna kan det lätt lösas genom att patienterna som är rädda för och/eller allergiska mot hundar avskiljs från hundverksamheten (Strang, 2007b).

Livskvalitet

SBU (Statens Beredning för medicinsk Utvärdering) (2012) refererar till WHO:s (World Health Organization) definition av livskvalitet. Enligt WHO definieras livskvalitet som individens egen uppfattning av sin psykiska, fysiska och sociala hälsa. Bedömning av livskvalitet utgår efter hur individen hör till en kontext gällande kultur och värdesystem samt hur individen ser sig själv i förhållande till sina egna mål, förväntningar, värderingar,

intressen samt sin omkringliggande miljö. Hälsan har stor betydelse för livskvalitet, men det finns även andra aspekter som man bör ta hänsyn till; familj och vänner, arbete och fritid, ekonomi, boende, utbildning och samhörighet med andra människor. Definitionen av livskvalitet är individuell och påverkas av livssituationen och varierar under tid.

Lundh & Malmquist (2009) definierar livskvalitet som en persons grad av tillfredsställelse med sitt dagliga liv och som något som går att mäta med hjälp av instrument som flitigt används inom forskning.

I Nationalencyklopedin (2014d) framkommer det tydligt att livskvalitet är ett omstritt begrepp framförallt inom medicinsk etik och hälsoekonomi. De belyser att det först och främst är yttre faktorer såsom fysisk rörlighet, arbete, bostad, social situation och inkomst som berör livskvaliteten. Men det är den individuella upplevelsen och bedömningen av dessa faktorer som väger tyngst. Utöver detta ser man även till hur en eventuell frånvaro eller närvaro av någon faktor påverkar den berördes liv.

Det som komplicerar begreppet är att dålig hälsa inte behöver innebära dålig livskvalitet även om det troligen minskar livskvaliteten. Det är med andra ord viktigt att se till den individuella upplevelsen av livskvaliteten. Detta medför en ökad komplexitet som gör det svårt för forskare att använda begreppet om de vill jämföra resultat mellan olika grupper. Dock är det lättare att fånga den subjektiva upplevelsen om forskningen fokuserar på samma grupp, men mäter livskvaliteten under olika tidpunkter. Tillsammans med livskvalitet är det inte ovanligt att se begrepp som välbefinnande och handlingsmönster, det vill säga möjligheten till att påverka sin situation genom ett annat handlande (Nationalencyklopedin, 2014d).

Välbefinnande

Enligt National Wellness Institute in Australia (2011), kan välbefinnande definieras ur två olika perspektiv. Det kliniska perspektivet definierar välbefinnande som frånvaro av negativa förhållanden, medan det psykologiska perspektivet definierar det som förekomsten av positiva egenskaper.

National Accounts of Well-being i Storbritannien (2009) framhäver först och främst att välbefinnande är en dynamisk process som ger människor en känsla av vart livet är på väg genom samverkan mellan deras egna förutsättningar, aktiviteter och psykologiska resurser. Då denna dynamiska process samverkar i harmoni utgörs höga nivåer av välbefinnande, som gör människor mer redo att ställas inför plötsligt svåra förhållanden, förnyelse eller samarbete med andra människor. En betraktelse av välbefinnande kan vara som ett slutmål för mänsklig strävan.

Nationalencyklopedin (2014e) definierar välbefinnande som fem olika komponenter som är av varandra oberoende, utgör ett egenvärde och ett mål i sig själva:

- att uppleva positiv känsla
- att vara en del av och verka för ett större sammanhang
- att vara starkt engagerad i något
- att ha positiva relationer
- att utträta något

Dessa komponenter har ett evolutionärt ursprung och ligger därför i människans psykologiska natur, på samma sätt som våra grundläggande behov av föda, sex och skydd. Inom äldrevård finns ett övergripande mål att höja individens välbefinnande. Detta kan uppnås genom att utveckla, stärka och integrera individens egna resurser. Det skulle kunna vara mätbart genom att använda sig av dessa fem komponenter. Dock bör en försiktighet iakttas då det är den individuella upplevelsen som har betydelse, det vill säga att upplevelsen av lite positiva känslor kan innebära ett högt välbefinnande eftersom alla komponenter är oberoende av varandra. Om en individ skulle ha höga värden i samtliga fem komponenter innefattar det ett tillstånd där individen ger fullt uttryck av sina inneboende resurser (Nationalencyklopedin, 2014e).

Beröring

Det har visats i flera årtionden och i olika kulturer att beröring är ett sätt att kommunicera, ett uttryck för vänskap, tillgivenhet, trygghet och tröst. Beröring för med sig flera positiva effekter på människor, men även på djur. Särskilt i privata sammanhang kan beröring spela en stor roll genom att stärka relationen mellan två individer. Strang (2007a) belyser att genom att klappa och ta på sin hund, sänks blodtrycket och pulsen hos både människan och hunden. Beröring frisätter lugn-och-ro hormonet oxytocin som i och med utsöndringen minskar halten av stresshormoner. Genom att beröra någon med en enkel handpåläggning på ett värdigt och förtroendegivande sätt, kan det innebära en bekräftelse på att man är en del av ett sammanhang. Att hålla handen kan ha större betydelse för en människa än vad man tror.

Uvnäs Moberg (2000) har genom sin forskning kunnat bevisa hur hormonet oxytocin fungerar i kroppen samt vad det har för inverkan på människor. Oxytocinet produceras i hypotalamus och transporteras därifrån med hjälp av långa nervutskott till hypofysen för att sedan släppas ut i blodbanan. I blodbanan kan oxytocinet påbörja sin verkan i kroppen. Oxytocinet kan exempelvis sänka blodtrycket, höja smärtröskeln, öka matsmältningen, påskynda sårläkning, öka nyfikenhet till social interaktion samt öka det sociala minnet. Det sociala minnet innebär att vi känner igen någon som vi träffat tidigare och påskyndar utvecklingen av en bekantskap. Detta sker både hos människor och djur och kan ha en betydande effekt hos människor som lever med demens att känna igen en annan människa eller kanske en vårdhund.

Rädsla

Rädsla definieras enligt Nationalencyklopedin (2014f) som en stark känsla som uppkommer av att någon eller något upplevs som hotande.

Om personal inom vården har ett gott tycke för hundar är det lätt att bli entusiastisk kring arbetet med hundar inom vården. Men det är viktigt att komma ihåg att alla inte tycker om hundar. Höök (2010) poängterar att allas synpunkter ska tas på allvar i ett tidigt skede i planeringen för att införa vårdhund.

Agitation

Agitation sägs enligt Nationalencyklopedin (2014b), främst användas som medicinsk term. Det innebär ett beteende som kan uttrycka sig på olika sätt, men som anses vara en följd av ångest. Till exempel kan det yttra sig i häftiga rörelser, hyperaktivitet, utåtagerande eller motorisk oro.

Aggressivitet och aggression

Nationalencyklopedin (2014a) skiljer på dessa olika termer inom området genom att förklara aggressivitet som benägenheten hos en individ att lätt reagera med aggression. Aggression definieras i sin tur som ett beteende eller reaktion där syftet är att skada eller skapa obehag hos en annan individ. Liknande är det mellan begreppen emotionell/fientlig aggression och instrumentell aggression. Emotionell/fientlig aggression uttrycks i syfte att skada eller inge obehag hos motsatt partner medan instrumentell aggression kan användas i ett positivt syfte att uppnå ett eftersträvat mål. Sigmund Freud förklarar begreppet genom instinktsteorier från vårt ursprung. Han menar att alla är utrustade med en specifik aggressionsenergi och att denna behöver få utlopp hos alla organismer. Har den inte fått utlopp under en längre tid kan den omformas och neutraliseras och istället göra sig uttryck i fysiska aktiviteter eller intellektuell verksamhet.

Gemensamt för alla aggressionsteorier är att det uppfattas som ett svar på yttre eller inre stimuli eller avsaknaden av dessa. Det kan även framkomma ur frustration som i sig föds då en målinriktad aktivitet hindras (Nationalencyklopedin, 2014a).

Sjuksköterskans funktion

I ICN:s (International Council of Nurses) etiska kod för sjuksköterskor beskrivs riktlinjer för sjuksköterskans etiska handlande. Den behandlar sjuksköterskans ansvar att ge människor vård på rätt sätt där hänsyn till mänskliga rättigheter, värderingar, sedvänjor och trosuppfattning ska respekteras. Etiska koden nämner även att sjuksköterskan tillsammans med samhället har ansvar för att initiera och stödja åtgärder som i synnerhet riktas till de svaga befolkningsgruppernas hälsa och sociala behov (Svensk sjuksköterskeförening, 2007).

Sjuksköterskan har inte bara ett stort vårdansvar, utan hon/han har även ansvar för hur miljö och omgivning påverkar patienten. I boken *“Notes on Nursing”* (1992), poängterar Florence Nightingale vikten av en trivsamt miljö. I nedanstående citat benämner hon även hur djur kan göra stor skillnad för omvårdnaden hos sjuka människor.

“A small pet animal is often an excellent companion for the sick, for long chronic cases especially.”(Nightingale, 1992, s. 103)

Problemformulering

Befolkningen växer ständigt och människor lever allt längre. Antalet äldre med demenssjukdom är i nuläget 160 000 i Sverige och förväntas att öka. Inom demensvård finns ett behov av att utveckla nya metoder som kan ses som ett alternativ eller ett komplement till läkemedel. Att införa vårdhundar inom vården är en metod som det har forskats på sedan 90-talet (Hooker, Freeman & Stewart, 2002). Däremot finns det inte mycket forskning som visar effektiviteten med denna metod. Därför är det av betydelse att forskning inom området fortskrider.

I ICN:s etiska kod (Svensk sjuksköterskeförening, 2007), för sjuksköterskor nämns det att sjuksköterskan tillsammans med samhället har ansvar för att stödja åtgärder som kan påverka människors hälsa och sociala behov positivt. Att införa vårdhundar skulle kunna vara en stödjande åtgärd till en demenssjuk person, då det kan tillgodose personens sociala behov. Det föreligger vetenskap som stärker vårdhundens närvaro på boenden och dennes effekt på dementa personers livskvalitet. Relevansen med att skapa bättre förhållanden hos demenssjuka, som förefaller vara en underprioriterad grupp i samhället, är av stor betydelse och har potential till förbättring. Hur vårdhundar påverkar livskvaliteten hos dementa personer är intressant och det är det som föreliggande litteraturoversikt behandlar.

Syfte

Syftet med litteraturöversikten är att kartlägga hur vårdhundar på olika sätt kan påverka livskvaliteten för patienter med demens.

Metod

Studien är en litteraturöversikt som definieras enligt Friberg (2012), som en översikt över befintlig forskning och kunskap inom det valda ämnes- eller problemområdet. Det bör finnas relevant litteratur och vetenskapliga artiklar som berör området för att översikten ska ha goda förutsättningar. För att få en uppfattning om vad som studerats inom området bör befintlig forskning studeras, vilka metoder eller teorier som har använts samt om tidigare studier är kvantitativa eller kvalitativa. I en inledande artikelsökning kombineras sökord utifrån studiens syfte där flertalet sökningar sedan avgränsar området genom att exkludera eller inkludera vissa artiklar i sin översikt som bedöms relevanta. Valet av artiklar bör vara systematiskt och litteraturen bör kvalitetsgranskas och analyseras med hjälp av struktur och ett kritiskt förhållningssätt.

Urval och datainsamling

I sökningen efter vetenskapliga artiklar inom ämnesområdet valde vi att använda oss av sökbaserna PubMed, Cinahl och Scopus, tre välkända och trovärdiga databaser inom området omvårdnad. Vi valde att begränsa sökningen initialt genom att välja artiklar som var skrivna på engelska, publicerade under 2000-talet, vetenskapligt och etiskt granskade, använde sig utav valida och reliabla mätinstrument samt behandla våra ledord *“life quality”*, *“dementia”* och *“dog therapy”*. (Se bilaga 2 för söktabell)

Sökorden utökades efterhand då lästa och granskade abstrakt inte uppfyllde vårt syfte. Vi märkte att AAT användes i olika konstellationer i funna artiklar; *“dog stimuli”*, *“pet therapy”*, *“dog therapy”* och *“dog visiting”*. För att få en bredare sökning som skulle fånga upp artiklar som eventuellt inte skulle ha använt sig av termen AAT i sina studier valde vi att även söka på dessa sökord. I referenslitteraturen som utgör vår bakgrund lyftes dementa patienters beteende upp regelbundet. Deras livskvalitet uttrycks gärna i ångest, depression och agitation vilket

gjorde att vi även valde att använda begreppet “*behaviour*” som ett av orden i vår artikelsökning.

Det gjordes även en sekundärsökning utefter refererade artiklar från en annan litteraturöversikt som är beskriven i söktabellen. Litteraturöversikten av Williams och Jenkins (2008) belyser en relevant diskussion kring vårt syfte och därför valde vi att titta närmare på de referensartiklar de hänvisar till. Utifrån denna sekundära sökning fann vi en artikel (Kaiser, J. Spence, Mc Gavin, Struble & Keilman, 2002) som inte berör personer med demens men som klarlägger en ytterst intressant studie som vi valt att föra en diskussion kring.

Dataanalys

Vi har valt att använda oss utav en induktiv metod som definieras enligt Nationalencyklopedin (2014c) som en metod där olika empiriska undersökningar granskas för att sedan ingå i ett gemensamt samband. H. Graneheim och Lundman (2008), förklarar det som en innehållsanalys som dels kan fokuseras på det direkta budskapet i texten eller dels fokuseras på det mer dolda innehållet där en tolkning blir aktuell. De menar samtidigt att en viss tolkning alltid kommer att ske, men att den kan vara mer eller mindre djup. Om en tolkning görs av det dolda innehållet i texten förutsätter det oftast att läsaren inte vet vilka teman som tas upp i texten.

När vi sökte i olika databaser samt ändrade konstruktion på sökorden kom flera av våra redan utvalda artiklar upp återigen. Det var därför svårt att hitta en större mångfald av artiklar. Samtidigt tycker vi att våra utvalda och granskade artiklar berör vårt område på ett relevant sätt samt svarar upp till vårt syfte.

Vid upprepad läsning av artiklarna sammanfattades resultatet av studierna och delades in i kategorier som sedan jämfördes med varandra. Gemensamt fick vi slutligen fram kodord som numrerades från 1-11 såsom Friberg (2012) förespråkar, för att få en översikt av hur resultatet ska utformas. Begreppet livskvalitet valdes att användas som kodord i resultatet. De andra kodorden anses vara aspekter av livskvaliteten, såväl positiva som negativa. Samtliga områden berör livskvaliteten utifrån den demenssjuka människan.

Kvalitetsgranskning

Vi granskade artiklarna enligt Fribergs (2012) granskningsmall för kvantitativa artiklar och kategoriserade dem med ett kvalitetsvärde; låg, medel eller hög (*Se bilaga 3*). Samtliga artiklar svarar upp till en hög kvalitet enligt Fribergs granskningsmall, men flertalet använde sig dock av en metod där en kontrollgrupp inte utformades. Då detta enligt oss var ett kriterium för att uppnå ett högt kvalitetsvärde, så ligger flertalet artiklar istället på medelnivå

enligt vår kategorisering. Andra kriterier som enligt Friberg bör uppnås för att inge en god kvalitet är att det finns ett tydligt problem formulerat i studien, att det finns teoretiska utgångspunkter beskrivna, att det förs etiska resonemang, metoden är väl beskriven, valida och reliabla instrument används, urval med inklusions- respektive exklusionskriterier redovisas samt att en metoddiskussion förs. Samtliga av våra utvalda artiklar uppnår dessa kriterier.

Vi har även valt att inkludera en litteraturöversikt bland våra artiklar då vi tycker att denna belyser en relevant debatt inom vårt valda område. Dock kunde inte denna kategoriseras som de övriga enligt Fribergs mall men vi bedömer denna som väl genomförd och med mycket god kvalitet.

Etiska överväganden

Samtliga artiklar tar upp en etisk diskussion kring sina studier. De har alla blivit godkända för genomförande av en nationell eller lokal etisk kommitté. De är även tydliga med att information har nått fram till deltagaren och dess anhöriga kring studiens utformande. Ett förtydligande har även gjorts om att det när som helst under studiens gång går att säga upp sitt deltagande.

Resultat

Vårdhundens effekt på livskvalitet

Nedan följer en översikt över våra valda kodord samt vilka artiklar som berör det aktuella ämnet.

Temat	Resultat	Referenser
Livskvalitet	4 artiklar visar på förbättrad livskvalitet efter mötet med vårdhund.	Kaiser et al., 2002. Moretti et al., 2011. Nordgren et al., 2013a. Nordgren et al., 2013b.
Välbefinnande och glädje	6 artiklar lyfter fram att leenden, skratt och positiva känslor av välmående kunde observeras under eller i samband med interventionerna.	Kaiser et al., 2002. Marx et al., 2010. Mosello et al., 2011. Nordgren et al., 2013a. Nordgren et al., 2013b. Williams et al., 2008.
Tendenser till minskad ångest, oro och depression	5 artiklar beskriver att depression-, oro- och ångestsymptom dämpades efter mötet med vårdhund.	Kanamori et al., 2001. Majić et al., 2013. Moretti et al., 2011. Mosello et al., 2011. Williams et al., 2008.
Tendenser till minskad agitation och aggressivitet	4 artiklar tar upp hur mötet med hunden på sikt minskade såväl agitation som aggression hos patienter.	Kanamori et al., 2001. Majić et al., 2013. Marx et al., 2010. Nordgren et al., 2013b.
Ökad rörlighet	2 artiklar ger bevis på att rörelseförmågan förbättrades i samband med AAI/AAT/AAA.	Mosello et al., 2011. Nordgren et al., 2013b.
Kognitiv stimulans	3 artiklar behandlar huruvida mötet med vårdhund kan påverka dementas kognitiva förmåga.	Kanamori et al., 2001. Moretti et al., 2011. Williams et al., 2008.
Social interaktion	6 artiklar behandlar vårdhundens förmåga att öka den sociala interaktionen mellan boenden och personal men även mellan boenden och anhöriga.	E. Richeson, 2003. Kaiser et al., 2002. Marx et al., 2010. Mosello et al., 2011. Nordgren et al., 2013a. Williams et al., 2008.
Beröring	3 artiklar tar upp att närkontakt med vårdhunden blir aktuellt i mötet.	Kaiser et al., 2002. Marx et al., 2010. Williams et al., 2008.
Gamla minnen	2 artiklar skriver om att gamla, oftast positiva minnen dyker upp i mötet med hunden.	Marx et al., 2010. Nordgren et al., 2013a.
Vårdmiljö	3 artiklar diskuterar hur vårdmiljön och stämningen påverkades för alla inblandade.	E. Richeson, 2003. Kanamori et al., 2001. Williams et al., 2008.
Alternativa vårdhundar	3 artiklar undersöker effekterna av vårdhund blir detsamma med hjälp av alternativa metoder.	Kaiser et al., 2002. Marx et al., 2010. Mosello et al., 2011.

Livskvalitet

Definition av livskvalitet presenteras på två olika sätt i den svenska studien “*Animal-Assisted Intervention in Dementia: Effects of Quality of Life*” (Nordgren & Engström, 2013a). Dels kan livskvalitet bedömas utifrån ett objektiva perspektiv där beteende och aspekter från den yttre miljön påverkar individen. Dels kan livskvalitet bedömas subjektivt genom individens upplevda livskvalitet och psykiska välbefinnande. I ett sent stadium av demens kan engagemang och deltagande i positiva och meningsfulla aktiviteter öka livskvaliteten.

Vårdhundens närvarande har i flera artiklar visat på positiva effekter på livskvaliteten hos dementa personer. I Nordgren et al. (2013a) studie var syftet att undersöka effekterna av AAI på dementa personers livskvalitet. Ett certifierat hundterapiteam träffade 20 personer som alla hade en demensdiagnos under 10 träningsessioner (45-60 min). Observationer av beteende och emotionell status mättes med hjälp av QUALID (Quality of Life in Late-Stage Dementia). Beteenden som bland annat mättes och analyserades var “ledsamhet”, “gråt”, “engagemang med omgivningen” och “irritation och aggressivitet”. De viktigaste fynden visade att livskvaliteten mätt med hjälp av QUALID blev förbättrad efter sessionerna med hundterapiteamet oavsett vilken förmåga inom QUALID som valdes att analyseras.

Moretti et al. (2011) belyser i sitt resultat att den självupplevda livskvaliteten förbättrades efter 6 veckors vårdhundsintervention. Kaiser et al. (2002) skriver även de att vårdhunden hade påverkan på deltagarnas livskvalitet. Studien “*Effects of Animal-assisted Therapy on Behavioural and/or Psychological symptoms in Dementia: A case report*” (Nordgren & Engström, 2013b) visar att livskvaliteten var högre under interventionerna med AAT i jämförelse med innan och efter.

Välbefinnande och glädje

En vårdhund är opartisk, vilket betyder att hunden kan ge den uppmärksamhet till människan som människor själva har svårt att ge (Marx, Choen-Mansfield, G. Regier, Dakheel-Ali, Srihari & Thein, 2010). I litteraturöversikten “*Dog Visitation Therapy in Dementia care: a literature review*” (Williams et al., 2008), belyser de tillgivenheten mellan en hund och en människa, att den är ovillkorlig och mindre komplicerad än relationen mellan två människor. Inom demensvård är tillgivenhet en av byggstenarna för att välbefinnande ska uppnås.

I den svenska studien “*Animal-assisted Intervention in Dementia: Effects on Quality of Life*” (Nordgren et al., 2013a), visade resultatet att de dementa personerna hade upplevelser av glädje och välbefinnande under, och en tid efter träningsessionerna med vårdhunden. Det fanns upplevelser bland de deltagande som indikerade på att vårdhunden tillförde vardagen en mening. Nordgren et al. (2013b) belyser även i en fallrapport att den deltagande kvinnan upplevdes ha bättre välbefinnande under kontakt med vårdhund i jämförelse med innan och efter.

Mosello et al. (2011) refererar till sitt resultat att en vårdhund ökade positiva känslor såsom glädje, tillfredsställelse och generell vakenhet. I studien “*A dog and a “happy person” visit*”

nursing home residents” (Kaiser et al., 2002), var syftet att undersöka huruvida en vårdhund respektive en glad person kunde påverka beteendet hos en äldre person. Den glada personen var en sjuksköterskestudent med en utåtriktad personlighet som hade lätt för sig att prata och ta kontakt med människor. Efter att ha träffat både vårdhund och den glada personen analyserades deltagarens beteende. Alla deltagare log, flyttade närmare och tog fysisk kontakt med både vårdhunden och den glada personen. Det uppvisades flera leenden i samband med mötet med vårdhunden. Williams et al. (2008) tar även upp att djurs närvarande bidrar till att människor blir gladare, ler och skrattar mer.

Tendenser till minskad ångest, oro och depression

Flera studier visar att vårdhundens närvarande kan ge minskade symptom av ångest, oro och depression hos dementa personer (Williams et al., 2008; Mosello et al., 2011). I studien *“A day care program and evaluation of Animal-assisted Therapy (AAT) for the elderly with senile dementia”* (Kanamori et al., 2001), fick deltagarna träffa en vårdhund under sex sessioner varannan vecka från juli till oktober. Det fanns även en kontrollgrupp som inte fick träffa en vårdhund under denna tid. De använde sig av mätinstrumentet Behave-AD (Behavioural pathology of Alzheimer’s disease) för att visa på skillnader i deltagarnas beteenden före och efter intervention med vårdhund respektive inte vårdhund. Resultatet visade att i interventionsgruppen minskade oron och fobin, medan i kontrollgruppen ökade oron och fobin för hundar.

Depressiva symptom minskade både i Moretti et al. (2011) och Williams et al. (2008) studie. I en tysk studie (Majić, Gutzmann, Heinz, E. Lang & A. Rapp, 2013) visar resultatet att symptomen på depression var på konstant nivå under tiden med vårdhund. I kontrollgruppen som inte fick träffa vårdhunden ökade symptomen på depression avsevärt. Symptomförbättring skedde inte i någon grupp.

Mosello et al. (2011) har i sin studie gett deltagarna tillfälle att träffa vårdhund respektive textilhund under tre veckor vardera. Resultatet påvisade minskad ångest och sorg i samband med kontakt av vårdhund i jämförelse med kontrollaktiviteten.

Tendenser till minskad agitation och aggression

AAT visar effekter på minskad aggression hos personer med demenssjukdom, inte minst i den japanska studien (Kanamori et al., 2001). De visar på en signifikant skillnad mellan mätningar av aggressivitet före studien och tre månader efter studien var genomförd. Aggressiviteten sjönk betydligt i gruppen som fick träffa hunden och steg samtidigt i gruppen som inte fick träffa hunden. Kanamori et al. (2001) visar även i två fallstudier att aggressioner mot familj och anhöriga minskade betydligt och att de kunde etablera en godare kontakt under perioden då patienten regelbundet fick träffa hunden.

Samtidigt kan Majić et al. (2013) intyga att under en studie i Tyskland med 65 deltagande dementa personer ökade symptomen för agitation och aggression i kontrollgruppen medan

symptomen låg på en jämn nivå i interventionsgruppen som fick möjlighet att träffa en vårdhund. Det var först och främst fokus på underhållning, social interaktion och aktivitet i mötet med vårdhunden.

I en fallstudie av Nordgren et al. (2013b), tittar de närmare på beteendet hos en 84-årig kvinna som lider av en vaskulär demenssjukdom. Kvinnan var även diagnostiserad med en svår cancersjukdom och hade svår smärta i bröst och ryggregionen. Mätningarna innan studien påbörjades visade på ett agiterande beteende hos kvinnan. Kvinnan talade osammanhängande, var upprörd och personalen på äldreboendet som kvinnan bodde på hade svårt att få henne lugn. Kvinnan fick träffa en fyra år gammal strävhaarig retriever tillsammans med en utbildad hundförare. Under sessionerna fick kvinnan bland annat gå promenader och umgås med vårdhunden. Resultatet visade att kvinnan hade ett mindre agiterat beteende under sessionerna i jämförelse med mätningarna före och vid uppföljningen av studien.

56 patienter som lider av demenssjukdom i Maryland, USA, fick testa på om en hund i olika format kunde göra skillnad i deras vardag. Undersökningen gick ut på att se varaktighet av engagemang mellan olika hundstimuli som textilhund, valpvideo, hundteckning samt levande vårdhund. Resultatet visade på bland annat att kontakten med en levande vårdhund minskade agitation hos dementa (Marx et al., 2010).

Ökad rörlighet

Nordgrens et al. (2013b) fallstudie gick ut på att undersöka effekterna av kontakt med vårdhund i avseende på psykiatriska symptom, livskvalitet, smärta och rörelseförmåga. Den deltagande kvinnan visade sig vara mer rörlig under sessionerna med vårdhund. Hon klappade och borstade hunden, gav hunden godis och plockade blommor under promenaderna och gav till hundföraren. Vid vissa förflyttningar rörde sig kvinnan obehindrat utan hjälp, vilket hon inte kunde innan. Däremot ökade fallrisken efter sessionerna relaterat till kvinnans ökade rörlighet.

En italiensk studie (Mossello et al., 2011) har jämfört hur skillnaden mellan aktiviteten med en vårdhund (AAA) och en textilhund kan påverka bland annat rörelseförmågan hos tio stycken äldre med demenssjukdom. Två grupper fick interagera med en vårdhund eller en textilhund i form av konversationer, strykningar, borstning, lek, matning och promenader. Det visade en signifikant skillnad mellan de båda grupperna. Dels blev den generella vakenheten förhöjd i samband med AAA, men även rörligheten ökade signifikant i samband med aktiviteten med vårdhunden.

Kognitiv stimulans

Närvarandet av en vårdhund kan ge människan en mer meningsfull och stimulerande aktivitet i vardagen. Vårdhunden bidrar till lek, skratt, glädje och närkontakt genom att människan får klappa och titta på hunden (Williams et al., 2008).

Studien "*Pet therapy in elderly patients with mental illness*" (Moretti et al., 2011) kommer fram till att djurterapi i form av en vårdhund förbättrar den dementa personens kognitiva funktion. Studien visade även positiva förändringar på personens livskvalitet. Williams et al. (2008) belyser också fördelen med att införa vårdhund på ett demensboende. De menar att vårdhunden kan reducera negativa effekter av att bo på ett boende. För de flesta kan det vara ett icke självbestämt val att komma till just ett boende.

Majoriteten av studierna använde sig av det validerade mätinstrumentet MMSE för att bestämma den kognitiva förmågan hos deltagarna. Genom ökad kognitiv stimulans kunde värden på MMSE-skalan förbättras, vilket studien "*Pet therapy in elderly patients with mental illness*" (Moretti et al., 2011) belyste. I interventionsgruppen som träffar vårdhund ökade poängen på mätinstrumentet MMSE. Kanamori et al. (2001) kunde även de bevisa att poängen på MMSE ökade i jämförelse med ursprungsvärdet.

Social interaktion

Den amerikanska studien "*The impact of different dog-related stimuli on engagement of persons with dementia*" (Marx et al., 2010), gör en analys av det verbala utfallet då deltagare i studien får möta olika hundrelaterade stimuli, såsom vårdhundar, robohund, valpvideo, teckningar som ska färgläggas samt textilhund. Det blev flest verbala responser vid mötena med de riktiga hundarna.

Användning av AAI har visat att bandet mellan djuret och människan reducerar patientens symptom samtidigt som det sociala engagemanget och interaktionen blir mer påtaglig. Detta är även betrodd ska öka individens livskvalitet (Nordgren et al., 2013a). I studien "*A dog and a happy person visit nursing home residents*" (Kaiser et al., 2002), tar författarna upp hur personer i mötet med en vårdhund ville flytta närmare och klappa hunden. De log åt hunden och ville skapa kontakt. Det blir en ökad attraktion till omgivningen som även Mosello et al. (2011) belyser i deras studie.

E. Richeson (2003) åskådliggör också en ökad social interaktion mellan den dementa personen och vårdhunden, familj, andra boende samt vårdpersonal. Efter daglig kontakt med vårdhund under tre veckor kunde familjemedlemmar konstatera att personen var mer vaksam och mottaglig för samtal. Williams et al. (2008) belyser också att dementa personer blir mer mottagliga för samtal och mer socialt engagerade i och med mötet med vårdhund.

Beröring

Granskade artiklar har använt sig av antingen AAI, AAT eller AAA. I dessa interventioner ingår närkontakt med vårdhunden i form av att deltagare klappar, stryker, borstar och kramar vårdhunden. Att ligga tillsammans i sängen eller låta vårdhunden sitta i knäet är också något som tas upp som en aktivitet. Kaiser et al. (2002) beskriver i sin studie hur patienterna ville flytta närmare både vårdhunden och den glada personen. Att klappa vårdhunden föreföll sig naturligt medan det inte var lika naturligt att klappa människan. Vårdhunden bidrog och uppmuntrade i större utsträckning till närkontakt i jämförelse med den glada personen.

Marx et al. (2010) finner i sitt resultat i jämförande av olika hundstimuli att en hund av större storlek uppmuntrar mer till beröring. Dubbelt så många föredrog att interagera med en mellanstor pudel jämfört med en mindre schnauzer.

Williams et al. (2008) lyfter i sin litteraturoversikt att titta på vårdhunden, le mot den, skratta och klappa den blir ett naturligt beteende i mötet med vårdhunden. I samband med att deltagare klappade och strök vårdhunden uppkom trevliga berättelser om tidigare upplevelser och erfarenheter med hund som gärna delades med omgivningen.

Gamla minnen

Studien *“The impact of different dog-related stimuli on engagement of persons with dementia”* (Marx et al, 2010), visar på att gamla minnen återkommer då patienter med demenssjukdom får träffa en vårdhund. I studien analyseras det verbala innehållet i mötet med vårdhunden och delas in i olika teman, där ett av teman blir *“Remembrance”*. Nordgren et al. (2013a) belyser även de att vårdhundar framkallar många minnen, erfarenheter och känslor tillsammans hos den dementa personen.

Vårdmiljö

Vårdhundsintervention bidrar till en bättre stämning och en mer spännande och kamratlig atmosfär bland alla inblandade (E. Richeson, 2003). Williams et al. (2008) nämner även att vårdhunden stimulerar den sociala miljön på ett sätt så att ljudnivån minskar, vilket både lugnar och reducerar oro hos dementa personer. Williams et al. (2008) lyfter även fram att studier har gjorts i bland annat Australien som visar på att AAT i samband med vård av äldre och vård i livets slutskede, har minskad effekt på skrik, gap och dåligt beteende mot personal. Samma studie visar också att ljudnivån på boendet sjönk i samband med AAT parallellt med patienternas hjärtfrekvens.

Kanamori et al. (2001) beskriver i deras studie att vårdhunden bidrog till minskad aggressivitet, men även att arbetsbördan hos vårdpersonalen minskade.

Alternativa vårdhundar

Tre av de granskade artiklarna visar alternativ till vårdhundar och hur de kan påverka den dementa personens livskvalitet. I den amerikanska studien *“The impact of different dog-related stimuli on engagement of persons with dementia”* (Marx et al., 2010), ville de undersöka hur hundrelaterade stimuli påverkade dementa patienter. De stimuli som studien byggdes upp på var en stor, en mellanstor och en liten hund, en textilhund, teckning av hund som skulle färgläggas, en robothund och en valpvideo. Studieresultatet visade på att det högsta medelvärdet på engagemangets varaktighet hittades hos valpvideon, följt av de riktiga hundarna och sist kom teckningen som skulle färgläggas. Resultatet visade att dubbelt så många av deltagarna föredrog den större hunden framför de mindre hundarna. Det fanns positiva attityder till riktiga hundar, robothundar, valpvideon och textilhunden. Det fanns inga signifikanta skillnader i engagemangets varaktighet bland de hundrelaterade stimulin.

Kaiser et al. (2002) tar också upp ett alternativ till vårdhund hos äldre personer, som ej hade en diagnostiserad demenssjukdom. I studien jämfördes beteendet hos deltagarna då de möter en vårdhund respektive en glad person. I förhållande till beteende var deltagarnas respons till både vårdhunden och den glada personen lika, med ett undantag. Deltagarna var mer benägna att klappa vårdhunden än den glada personen. I studien deltog fem äldre personer som i slutet av studien fick bestämma vilken av besökarna de föredrog framför den andra. Tre av deltagarna ansåg att de fick ut lika mycket av vårdhunden som den glada personen. En deltagare föredrog vårdhunden och en föredrog den glada personen.

I en italiensk studie (Mosello et al., 2011) var syftet att redovisa effekterna av AAA på kognition, emotionellt status och rörelseförmåga hos dementa personer. Deltagarna träffade en vårdhund och en textilhund under tre veckor vardera. Resultatet visade att vårdhunden minskade oro och sorg samt ökade positiva känslor och rörelseförmåga i jämförelse med då deltagarna var i kontakt med textilhunden.

Metoddiskussion

Tid och erfarenhet bestämde valet i att göra en litteraturöversikt. Då tiden var begränsad var en empirisk studie ej aktuell för ändamålet. Däremot skulle en empirisk studie inom detta område vara mer lämpad att utföra, då på en högre nivå.

Sökningar efter artiklar till denna litteraturöversikt gjordes i de välkända databaserna PubMed, Cinahl och Scopus. De flesta av artiklarna var funna i PubMed. För att få ett brett utbud av artiklar valdes alla tre av databaserna att användas i sökningen.

De valda artiklarna behandlar våra ledord *“life quality”*, *“dementia”* och *“dog therapy”* i någon form. Studien *“A dog and a happy person visit nursing home residents”* (Kaiser et al., 2002) behandlar *“life quality”* och *“dog therapy”*, däremot har deltagarna ingen diagnosticerad demenssjukdom. Efter granskning valdes denna artikel att ingå, på grund av ett innehåll som är aktuellt för vår litteraturöversikt. De andra valda artiklarna hade ett innehåll som levde upp till våra ledord och valdes därför att inkluderas.

Valda artiklar är publicerade under 2000-talet och skrivna på engelska som var två av våra kriterier vid artikelgranskningen.

Det fanns inga relevanta rena kvalitativa artiklar inom valt område, därav endast kvantitativa artiklar i vårt resultat. I och med att studierna gjorts på personer med demenssjukdom är det svårt att få ett trovärdigt resultat. Att sökningarna tog fram kvantitativa artiklar ansågs som positivt, då det blir lättare att jämföra resultatet och det blir mer mätbart.

Det finns en spridning i vart studierna är gjorda och publicerade i världen. Resultatet täcker tre olika världsdelar, vilket gör litteraturöversikten aktuell i flera länder. Att litteraturöversikten berör flera världsdelar styrker resultatet och det visar att forskning kring vårdhundar sträcker sig över både olika kontinenter, religioner och kulturer.

Valet att inkludera en litteraturöversikt (Williams et al. 2008) i granskningen förklarars genom att den tillför relevant forskning, kompletterar de andra artiklarna samt styrker resultatet i denna litteraturöversikt. Granskningen av den valda artikeln var mer kritisk för att observera eventuell vinkling i texten.

Resultatdiskussion

Resultatet av litteraturoversikten visar att vårdhundar kan med sin närvaro påverka dementa personers livskvalitet positivt. Vårdhundar kan bidra till glädje, minskad agitation, ångest och depression, ökad rörelseförmåga och ökad social interaktion. Flera studier visar dessutom på att en vårdhund bryter vardagen, stimulerar den kognitiva förmågan samt bidrar till vänligare vårdmiljö, såväl för patienter som för personal. Samtliga studier visar positiva resultat på livskvalitetaspekter.

Val av terapiform

Studierna belyste olika typer av vårdhundsterapi, AAI, AAT och AAA. Skillnaden mellan terapiformerna har inte bestämt utgången på resultatet. Det är istället mötet med vårdhunden och hur det har påverkat människan, som lyfts fram i denna litteraturoversikt.

Vårdmiljö

Flertalet av artiklarna nämner att personer med demenssjukdom blir positivt påverkade av vårdhundar under de olika interventionerna. Stämningen på boendena förbättrades i både ljudnivå och arbetsbörda ur personalsynpunkt. Alla inblandade; boenden, personal och närstående blev gladare och kunde föra en dialog som i stora delar kretsade kring hunden. Kaiser et al. (2002) visar i sin artikel att en glad person har lika stor effekt på äldre personer som en vårdhund. Genom att införa en vårdhund på ett boende kan vårdmiljön och arbetssituationen bli bättre, vilket i sin tur kan påverka patienternas vardag och deras välbefinnande.

Alternativa vårdhundar

Då en vårdhund visar positivt resultat på dementas livskvalitet vore det oetiskt att särbehandla de personer som på grund av allergi eller tidigare dåliga upplevelser med en hund, inte kan få samma upplevelse. Ett bra alternativ i form av textilhund eller robohund finns för dessa patienter så att även de ska få uppleva mötet och närheten med en hund i sin vardag. Dessa alternativa vårdhundar visar Marx et al. (2010) har god effekt på dementas livskvalitet.

Läkemedelsanvändning

En intressant diskussionsfråga som många av de behandlade artiklarna belyser, är om AAI kan reducera användning av läkemedel inom demensvården i form av lugnande och antipsykotiska preparat. Dementa personer får mediciner mot sin sjukdom, och inte allt för sällan lugnande och antipsykotiska preparat som medför en rad olika bieffekter, vilka har en negativ påverkan på välbefinnandet och livskvaliteten. En av de svenska studierna (Nordgren

& Engström, 2013b) visade att en äldre dams läkemedel reducerades betydligt under interventionerna. Vid uppföljning tre månader efter interventionerna var läkemedelsintaget dock större. Från att innan mötet med hunden endast haft lugnande medicin vid behov, hade hon vid uppföljningen regelbunden dos av lugnande och smärtstillande läkemedel, både i tablettform och som plåster, antiinflammatoriska samt anti-demensläkemedel. Denna dam led samtidigt av en svår cancersjukdom, vilket kan ha påverkat läkemedelsintaget. Det finns även en svaghet i resultatet, då detta var en fallrapport med endast en deltagande, vilket leder till att en generalisering inte kan göras.

I Mosello et al. (2011), studie framgick det att patienterna parallellt med AAA bibehöll samma behandling med läkemedel, massage och terapi som individen erhöll sedan tidigare. Ett ifrågasättande kan riktas mot huruvida dessa läkemedels bieffekter kunde påverka studiens resultat. Samtidigt så verkar det inte etiskt riktigt att avsluta en pågående behandling för att få ett så bra resultat som möjligt. Sammantaget behövs mer forskning inom detta område.

Optimal effekt

Majoriteten av granskade artiklar yttrar en diskussion kring hur länge och vilka förutsättningar som krävs för att AAI ska kunna uppnå optimal effekt. E. Richeson (2003) skriver att först efter tre veckor med vårdhund, måndag till fredag, sågs ett förändrat beteende hos dementa med dokumenterade agitationsproblem. Det behövs däremot mer forskning som klargör effektens varaktighet under tid.

Begränsningar och mätningar

Eftersom livskvalitet är ett begrepp som har en mångsidig innebörd och är en individuell upplevelse, är det som forskare komplicerat att genomföra mätningar som styrker ett resultat. Nordgren et al. (2013a), uttrycker detta som komplext, och hade i efterhand velat komplettera sitt resultat med mätningar kring nutritionsstatus, sömnbehov och BMI. Återigen blir diskussionen kring vad livskvalitet innebär aktuell och frågan om det verkligen går att mäta?

En begränsning i arbetet med dementa patienter är att deras sjukdom är komplicerad och progredierande, vilket gör det svårt att göra mätningar och justeringar under studiens gång. Det är dessutom svårt att följa dessa patienter under längre tid, då det kan ske dödsfall, flytt från boende och akut sjukdom. Därför är bortfallet hos flera av artiklarna stort, vilket forskarna bör vara medvetna om i arbetet med denna patientgrupp.

Flera studier använder sig av enkäter där personalen i samband med interventionerna fyller i utifrån patientens upplevelser och symptom. En fråga av betydelse är om personalen kan hålla sina egna upplevelser och observationer åt sidan vid bedömningen av de dementa personernas upplevelser av sin livskvalitet. Det är svårt att veta om personalen under tiden haft en subjektiv bild av den dementa personen och i så fall missat viktiga tecken som skulle ge den faktiska upplevelsen hos patienten.

En kritisk fråga som Majić et al. (2013), belyser är att se händelseförloppet med AAI tillsammans med demenssjuka som hopplöst. Varför ska man implementera AAI som gör att depression och agitation avstannas för stunden när det ändå med tiden kommer försämrans?

Vilka hundraser bör användas?

Alla studier har använt sig av veterinärbesiktade hundar med speciell vårdhundsutbildning. De har tillsammans med en hundförare besökt studiedeltagare. Alla artiklar skriver inte ut vilken hundras de har använt sig av, vilket vore av intresse för resultatets syfte. Den mest representerade hundrasen är golden retriever, en medelstor hund med lång vit päls. Därefter kommer pudel, schnauzer och border collie som är något mindre i storlek. Ett par studier har använt sig av hundraserna pincher och doberman, två stora hundar med kort päls och spetsiga öron. I studierna saknas diskussion rörande val av hundraser. Hundarna är som tidigare nämnt utbildade i att umgås med människor och har förmåga att läsa av människors kroppsspråk. En viss intelligensnivå hos hundrasen bör därför vara av betydelse vilket kan förklara valet av vissa hundraser. Däremot spelar troligtvis även utseendet på hunden roll då ett visst utseende kan ha större effekt hos människan i att vilja interagera med hunden eller inte. En sådan aspekt skulle i sin tur kunna påverka resultatet i studien. I Marx et al. (2010), studie använder de sig av tre hundar, en pudel, en mellanstor schnauzer och en liten schnauzer. I deras resultat är det den stora pudeln som får bäst respons. Är det utseendet på hunden som påverkar deltagarnas engagemang är inget studien tar upp i sin diskussion.

De deltagande personerna och deras närstående har varit väl införstådda i hur studien skulle gå till och kunde närsomhelst dra sig ur studien. Deltagarna var alla på något sett bekanta med djur, hade ett intresse sedan tidigare och hade ingen pälsallergi. Ingen studie berörde deltagare som på något sätt uppvisade rädsla från hundarna, med undantag från Kanamori et al. (2001). Studien visar att interventionen påverkade deltagarnas hundfobi till det bättre. Alla hundar oavsett ras, storlek eller utseende fyller säkerligen sin funktion under en vårdhundsintervention, genom att bidra positivt till dementa personers livskvalitet. Det är däremot bra att vara införstådd i att vissa hundraser genom sitt utseende kan väcka en rädsla hos människor och vid AAI bör man tänka efter vilket intryck hunden gör med sitt utseende. Mötet mellan hund och människa är individuellt utifrån både hunden och människans perspektiv, därav kan även människan påverka hunden att reagera på ett visst sätt.

Vårdhundens framtid

Under arbetets gång, har det inte funnits negativa aspekter på att införa vårdhund inom demensvård. Det är uppenbart att dementa personer behöver mer stimulans i sin vardag, vilket resultatet visar att vårdhunden kan bidra med. Däremot har ingen av studierna diskuterat hur eller om omvårdnadsåtgärden med vårdhund är kostnadseffektivt, vilket skulle vara intressant att veta då sjukvården är måna om vilka finansieringar som görs. Ämnet denna litteraturöversikt belyser har det inte forskats mycket på, vilket också har medverkat till att vårdhunden inte har tagit så mycket plats på boenden runt om i världen. Att införa vårdhund inom demensvård skulle öka livskvaliteten, vilket också verkar vara en kostnadseffektiv aktivitet i våra ögon.

Forskning inom demens är betydelsefull, då det numera tycks vara en folkhälsosjukdom världen över och har ett förlopp som kan sträcka sig över flera decennier. Livskvaliteten under denna del av livet, då bara stunden här och nu räknas, blir extra sårbar när den kognitiva förmågan steg för steg försämras. Djurterapi i form av vårdhundar har visat sig ha en positiv inverkan på livskvaliteten för dementa personer och bör därför uppmärksammas mer runt om i världen.

Slutsats

Litteraturöversikten har med sitt resultat kunnat bidra till en ökad förståelse i hur vårdhunden kan påverka dementa personers livskvalitet. Vårdhundar ökar livskvaliteten genom att bidra till glädje och minska ångest, agitation och depression hos boende inom demensvården. Vårdhunden bryter vardagen, stimulerar den kognitiva förmågan och bidrar till vänligare vårdmiljö. För att bibehålla en god livskvalitet bör stimulerande aktiviteter prioriteras hos denna patientgrupp. Om detta är ett kostnadseffektivt och ej en sjukdomsframkallande åtgärd, borde detta vara en av de stimulerande aktiviteterna inom demensvård. I framtiden ser vi att vårdhundar tar större plats på demensboenden runt om i världen, då det visat sig ha en betydande roll i ett progredierande sjukdomsförlopp.

Källförteckning

Litteratur

Beck-Friis, B., Beck-Friis, A. (2007). Hundens behov i särskilt boende. I B. Beck-Friis P. Strang & A. Beck-Friis. (red.) *Hundens betydelse i vården - erfarenhet och praktiska råd.* (s. 89-91) Stockholm: Gothia Förlag.

Beck-Friis, B. (2007). Hunden i institutionell äldreomsorg. I B. Beck-Friis., P. Strang & A. Beck-Friis. (red.) *Hundens betydelse i vården - erfarenhet och praktiska råd.* (s. 19-25) Stockholm: Gothia Förlag.

Friberg, F. (2012). Att göra en litteraturoversikt. I Friberg, F. (red.) *Dags för uppsats - vägledning för litteraturbaserade examensarbeten.* (s. 133-143) Lund: Studentlitteratur.

Hooker, S., Freeman, L. & Stewart, P. (2002). Pet therapy research: a historical review. *Holistic Nursing practice*, 17 (1), 17-23.

Höök, I. (2010). Hund på recept - den professionella vårdhunden. Stockholm: Gothia Förlag.

Larsson, M., Rundgren, Å. (2003). *Geriatriska sjukdomar.* Lund: Studentlitteratur.

Lundh, B., Malmquist, J. (2009). *Medicinska ord.* Lund: Studentlitteratur.

Lundman, B., H. Graneheim, U. (2008). Kvalitativ innehållsanalys. I Granskär, M, Höglund, B. (red.) *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård.* Lund: Studentlitteratur.

Nightingale, F. (1992). *Notes on nursing: what it is, and what it is not.* (Commemorative, Ed.) Philadelphia: Lippincott.

Norling, I. (2002). *Djur i vården - Om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö.* Göteborgs universitet. Sektionen för vårdforskning vid Sahlgrenska universitetssjukhuset.

Strang, P. (2007a). Hundens betydelse vid svår cancersjukdom. I B. Beck-Friis., P. Strang & A. Beck-Friis. (red.) *Hundens betydelse i vården - erfarenhet och praktiska råd.* (s. 27-77) Stockholm: Gothia Förlag.

Strang, P. (2007b). Hundens effekt på hälsan - vad säger forskningen? I B. Beck-Friis., P. Strang & A. Beck-Friis. (red.) *Hundens betydelse i vården - erfarenhet och praktiska råd.* (s. 79-87) Stockholm: Gothia Förlag.

Uvnäs Moberg, K. (2000). *Lugn och beröring- oxytocinets läkande verkan i kroppen.* Borås: Natur & Kultur.

Internetkällor

AAII. (2013). *Animal assisted intervention*. Hämtad 14-04-01, från <http://www.animalassistedintervention.org/AnimalAssistedIntervention.aspx>

National Accounts of Wellbeing, (2009). *What is wellbeing?*
Hämtad 14-04-16, från <http://www.nationalaccountsofwellbeing.org/learn/what-is-well-being.html>

Nationalencyklopedin, NE. (2014a). *Aggression*. Hämtad 2014-04-17, från <http://www.ne.se/lang/aggression/109250>

Nationalencyklopedin, NE. (2014b). *Agitation*. Hämtad 2014-04-17, från <http://www.ne.se/lang/agitation/109276>

Nationalencyklopedin, NE. (2014c). *Induktiva metoder*. Hämtad 14-04-07, från <http://www.ne.se/lang/induktiva-metoder>.

Nationalencyklopedin, NE. (2014d). *Livskvalitet*, Hämtad 14-03-18 från <http://www.ne.se/lang/livskvalitet>

Nationalencyklopedin, NE. (2014e). *Positiv psykologi*. Hämtad 14-04-17, från <http://www.ne.se/positiv-psykologi>

Nationalencyklopedin, NE. (2014f). *Rädsla*. Hämtad 14-04-17, från http://www.ne.se/sve/r%C3%A4dsla?i_h_word=r%C3%A4dsla

National Wellness Institute in Australia. (2011). *Definitions of Wellbeing, Quality of life and Wellness*. Hämtad 2014-04-16, från <http://nwia.idwellness.org/2011/02/28/definitions-of-wellbeing-quality-of-life-and-wellness/>

SBU. (2006). *Demenssjukdomar - En systematisk litteraturöversikt*. Hämtad 14-03-19 från http://www.demenscentrum.se/Documents/Myndigheter_departement_pdf/06_SBU_Demenssjukdomar_sammanfattn.pdf

SBU. (2012). *Viktigt men svårt att mäta livskvalitet*. Hämtad 14-03-18, från <http://www.sbu.se/sv/Vetenskap--Praxis/Vetenskap-och-praxis/Viktigt-men-svart-mata-livskvalitet/>

Socialstyrelsen. (2009). *Kartläggning av resurser för vård och omsorg vid demenssjukdom*. Hämtad 2014-03-19 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17816/2009-11-14.pdf>

Socialstyrelsen. (2010). *Samverkande kommuner och landsting A och O i demensvården*, Hämtad 2014-03-19 från <http://www.socialstyrelsen.se/pressrum/nyhetsarkiv/demensslutversion>

Svenskt Demenscentrum. (2014). *Vad är demens?* Hämtad 14-03-17, från <http://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Vad-ar-demens/>

Svensk Sjuksköterskeförening. (2007). *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor.* Hämtad 14-03-18 från <http://www.swenurse.se/Global/Publikationer/Etik-publikationer/ICN.Etisk.kod.webb.pdf>

Vårdhundskolan. (2014). *Hund med rätt att vårda, vårdhund.* Hämtad 14-03-21, från <http://www.vardhundskolan.se/Lathund.pdf>

Vårdhundskolan. (2011). *Vad är en vårdhund?* Hämtad 14-03-19, från <http://www.vardhundskolan.se/vad-ar-en-vardhund>

Artiklar

E. Richeson, N. (2003). Effects of AAT on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias*, 18 (353), 353-358. doi: 10.1177/153331750301800610

Kaiser, L., J. Spence, L., Mc Gavin, L., Struble, L., Keilman, L. (2002). A dog and a "happy person" visit nursing home residents. *Western Journal of Nursing Research*. 24 (671) 671-683. doi: 10.1177/019394502320555412.

Kanamori, M., Suzuki, M., Yamamoto, K., Kanda, M., Matsui, Y., Kojima, E., ... Oshiro, H. (2001). A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias*. 16 (234), 234-239. doi: 10.1177/153331750101600409

Majic, T., Gotzmann, H., Heinz, A., E. Lange, U., A. Rapp, M. (2013). AAT and agitation and depression in nursing home residents with dementia: a matched case-control trial. *American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementia*. 21 (11), 1052-1059.

Marx, M-S., Choen-Mansfield, J., G. Regier, N., Dakheel-Ali, M., Srihari, A., Thein, K. (2010). The impact of different dog-related stimuli on engagement of persons with dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias*, 25 (1), 1-14. doi:10.1177/1533317508326976

Moretti, F., De Ronchi, D., Bernabei, V., Marchetti, L., Ferrari, B., Forlani, C., ... Atti, A-R. (2011). Pet therapy in elderly patients with mental illness. *Psychogeriatrics – the official journal of the Japanese psychogeriatric society*. 11 (125), 125-129. doi: 10.1111/j.1479-8301.2010.00329.x

Mossello, E., Ridolfi, A., Mello, A-M., Lorezieni, G., Mugnai, F., Piccini, C., ... Marchionni, N. (2011). Animal-assisted activity and emotional status of patients with Alzheimer's disease in day care. *International psychogeriatrics*, 23 (6), 899-905. doi: 0.1017/S1041610211000226

Nordgren, L., Engström, G. (2013a). Animal assisted intervention in dementia; Effects on quality of life. *Clinical Nursing Research*, 23 (7), 7-19. doi: 10.1177/1054773813492546.

Nordgren, L., Engström, G. (2013b). Effects of animal-assisted therapy on behavioral and/or psychological symptoms in dementia: a case report. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 27 (625), 625-632. doi: 10.1177/1533317512464117.

Williams, E., Jenkins, R. (2008). Dog visitation therapy in dementia care: a literature review. *Nursing older people*. 20 (8), 31-35.

Avhandling

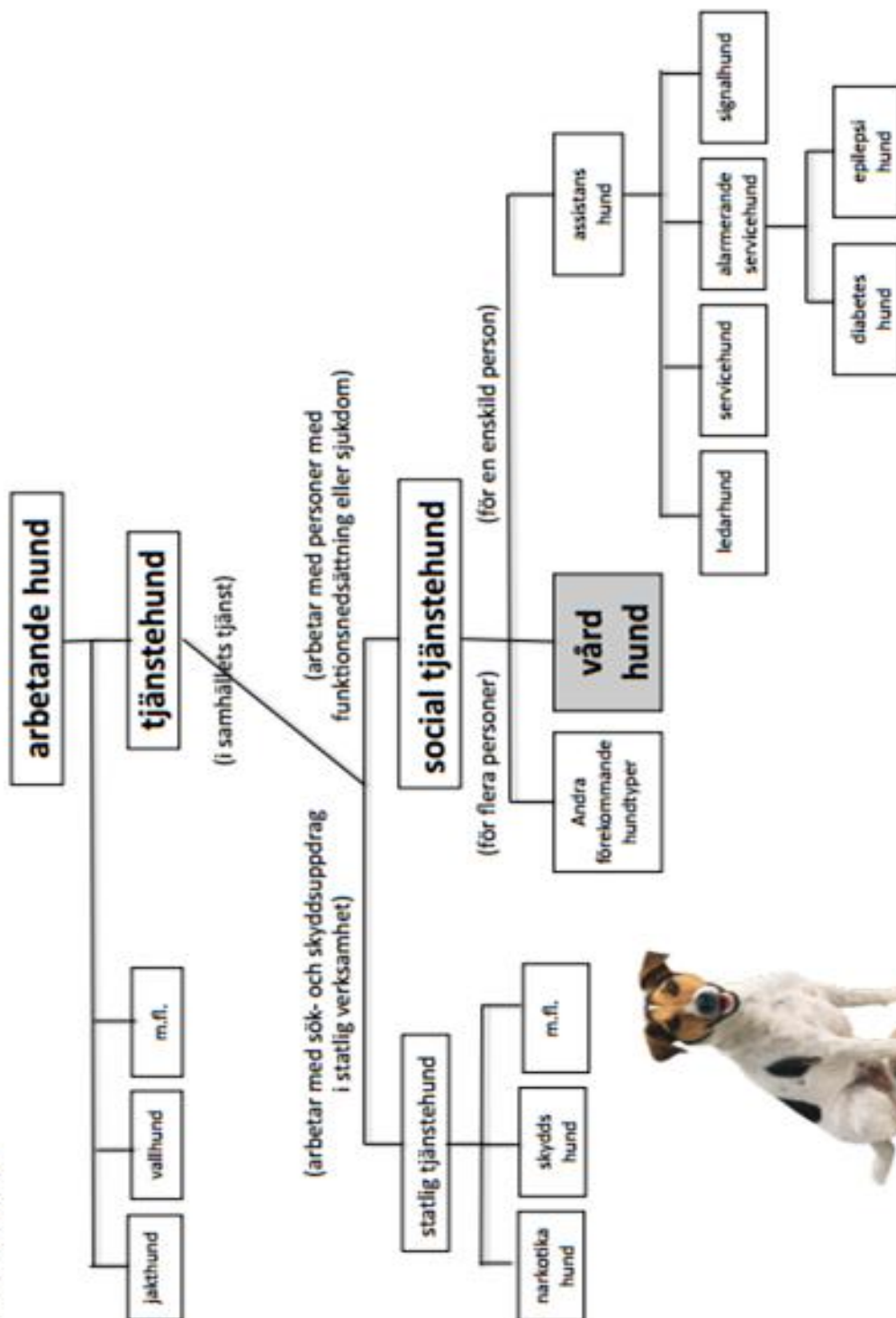
Svanström R. (2009) *När livsvärldens mönster brister – erfarenheter av att leva med demenssjukdom* (Dis, Acta Wexionensia, 178) Växjö University Press. Göteborg: Intellecta Infolog. Hämtad 14-03-19, från <http://www.diva-ortal.org/smash/get/diva2:223523/FULLTEXT01.pdf>

Bilaga 1 – Beskrivning och definition av vårdhund

Vårdhundskolan. (2013). *Hundtyper efter funktion*. Hämtad 14-03-21, från <http://www.vardhundskolan.se/Def%20121213.pdf>

Hundtyper efter funktion

version 121213

Bilaga 2 – tabell över litteratursökningen

Datum, databas	Sökord	Begränsningar	Antal träffar	Lästa abstrakt	Granskade artiklar	Valda artiklar
140313 PubMed	AAT, behaviour, dementia	-	4	1	1	E. Richeson. <i>Effects of AAT on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia.</i>
140313 PubMed	Dog stimuli, dementia	Publicerade från år 2009	2	2	1	Marx et al. <i>The impact of different dog-related stimuli on engagement of persons with dementia.</i>
140314 PubMed	Dog therapy, dementia, life quality	Publicerade från år 2009	2	2	1	Nordgren et al. <i>Animal assisted intervention in dementia; Effects on quality of life</i>
140314 PubMed	Animal assisted therapy and dementia nursing	Publicerade från år 2009, full text available	7	4	1	Majic et al. <i>AAT and agitation and depression in nursing home residents with dementia: a matched case-control trial.</i>
140314 PubMed	Dog visit, nursing, home residents	Publicerade från år 2000.	2	2	1	Kaiser et al. <i>A dog and a "happy person" visit nursing home residents</i>
140314 Scopus	"Dog therapy"	Publicerade från år 2000.	1	1	1	Nordgren et al. <i>Effects of</i>

	AND dementia AND "life quality"					<i>animal-assisted therapy on behavioral and/or psychological symptoms in dementia: a case report. .</i>
140314 Scopus	"Pet therapy" AND dementia	Nursing article, publicerade från år 2011	2	2	2	Moretti et al. <i>Pet therapy in elderly patients with mental illness</i> Mossello et al. <i>Animal-assisted activity and emotional status of patients with Alzheimer's disease in day care</i>
140314 Cinahl	Animal assisted therapy, dementia	Peer reviewed, publicerade från år 2001.	10	4	1	Kanamori et al. <i>A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia.</i>
140314 Cinahl	Dog therapy AND dementia	Peer reviewed, publicerade från år 2000.	2	2	1	Williams et al. <i>Dog visitation therapy in dementia care: a literature review.</i>

Bilaga 3 – Kvalitetsgranskning av artiklar

Titel, tidsskrift, år	Författare, land	Metod	Syfte	Resultat	Kvalitet
Effects of Animal-Assisted Therapy on behavioral and/or psychological symptoms in dementia: A case report. <i>American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias.</i> 2012	Nordgren, L., Engström, G. Sverige	Kvantitativ studie, longitudinell undersökning . 60 min/vecka i åtta veckor med hundterapi. En deltagare.	The aim of the pilot study was to investigate the psychiatric symptoms; ADLs; cognition and orientation; quality of life; pain and fall risk.	Deltagarens agitationsproblem sjönk under hundterapin, talade mer sammanhängande, rörde sig mer obehindrat, sökte uppmärksamhet samt var ej i behov av några medicinjusteringar. De symptom som deltagaren visade innan sessionerna var vid uppföljningsmötet tillbaka eller försämrade i jämförelse med innan. Under sessionen med hundterapi var dessa symptom inte synliga. Dock relateras flera av symptomen till försämring i demenssjukdom, växande av tumör samt ökad fallrisk på grund av ökad rörlighet.	Medel
Pet therapy in elderly patients with mental illness. <i>Psychogeriatrics – the official journal of the Japanese psychogeriatric society.</i> 2011.	Moretti F., De Ronchi D., Bernabei V., Marchetti L., Ferrari B., Forlani C., Nigretti F., Sacchetti K., Atti A-R. Italien	Kvantitativ studie. Sex veckors hundterapi, 90 min/vecka. Studiegrupp: 10 st. Kontrollgrupp: 11 st.	The study aims to evaluate the effects of a pet therapy intervention on elderly patients affected by different psychiatric diseases,	Depressionssymptom minskade med 50 % i studiegruppen samtidigt som MMSE förbättrades. Jämförelsevis var det bättre resultat i studiegruppen samt att nästan alla deltagare upplevde bättre livskvalitet. Förbättring av kognitiv förmåga jämfört med	Hög

			living in a nursing home in a wealthy area of northern Italy.	kontrollgruppen visades i samband med vårdhund. Deltagarna uppgav att de tyckte mötet med hunden var roligt, intressant, lugnande samt att det återgav gamla minnen.	
Effects of AAT on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia. <i>American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias. 2003.</i>	E. Richeson, N. USA.	Kvantitativ och longitudinell studie. Hundterapi i 60 min/dag, mån-fre i tre veckor. 15 deltagare med uppvisande agitationsproblem.	The purpose of the study was to explore the effects of a therapeutic intervention using AAT on the agitated behaviors and social interactions on older adults with dementia.	Agitationsproblem minskade och den sociala interaktionen ökade under pågående studie jämfört med innan studien.	Medel
The impact of different dog-related stimuli on engagement of persons with dementia. <i>American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias 2010.</i>	Marx M-S., Choen-Mansfield J., G. Regier N., Dakheel-Ali M., Srihari A., Thein K. USA & Israel	Kvantitativ studie. 56 deltagare, två olika äldreboenden .	To provide further empirical evaluation of the effectiveness of AAT in nursing home residents with dementia.	Varaktighet av engagemanget med olika typer av hundstimuli mättes under 0-15 min. Högst varaktighet i engagemang visades i samband med en valpvideo följt av möte med vårdhund och till sist en teckning av en hund. Engagemanget med en större hund visade signifikant längre varaktighet jämfört med en liten hund. Positiva attityder påvisades även mot robothundar och textilhund. Verbal förmåga blev	Medel

				förbättrad oavsett vilket stimuli de mötte.	
Animal-assisted activity and emotional status of patients with Alzheimers disease in day care. <i>International psychogeriatrics</i>, 2011	Mossello E., Ridolfi A., Mello A-M., Lorezieni G., Mugnai F., Piccini C., Barone D., Peruzzi A., Masotti G., Marchionni N. Italien	Kvantitativ studie. 10 deltagare, 10 min, tre ggr/vecka i tre veckor med textilhund respektive vårdhund.	The aim of the study was to evaluate the effects of AAA with dogs for older patients affected by dementia in an Alzheimer day care center (ADCC), in comparison both with an active control condition (plush dogs) and with usual ADCC activities.	Studien supportar hypotesen att interaktion mellan vårdhund och människa kan påverka den emotionella statusen på äldre patienter med demenssjukdom. Vårdhund reducerar oro och nedstämdhet och ökar positiva känslor som glädje och allmän vakenhet. Nedstämdhet, sorg och ångest var lägre på eftermiddagen flera timmar efter sessionen med vårdhund jämfört med textilhund.	Medel
A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia. <i>American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias</i> 2001.	Kanamori M., Suzuki M., Yamamoto K., Kanda M., Matsui Y., Kojima E., Fukawa H., Sugita T., Oshiro H. Japan	Kvantitativ studie. Sju deltagare i studiegrupp, 20 deltagare i kontrollgrup p. Sex sessioner varannan vecka från juli till oktober.	This study investigated the usefulness of AAT in senile dementia patients though cognitive and physical functional assessment and	Redovisas i form av två fallrapporter. 1. Deltagaren visade förbättring i både MMSE och ADL, sökte närhet med vårdhunden och pratade med dem. Hade även minskade vanföreställningar och minskad aggressivitet mot familjemedlemmar. 2. Visade först inget intresse alls mot vårdhunden men sökte mer och mer närhet	Hög

			endocrinological stress evaluation.	under studiens gång. Intresset för vårdhunden ökade och aggressivitet och ilska mot familjemedlemmar blev mindre.	
AAT and agitation and depression in nursing home residents with dementia: a matched case-control trial. <i>American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementia. 2013</i>	Majic T., Gotzmann H., Heinz A., E. Lange U., A. Rapp M. Tyskland	Kvantitativ studie. 54 deltagare. 10 veckors AAT, 45 min per deltagare i veckan.	To investigate the efficacy of AAT on symptoms of agitation/aggression and depression in nursing home residents with dementia.	Symptom på depression och aggressivitet blev försämrade i kontrollgruppen samtidigt som detta höll sig stabilt i studiegruppen. AAT kan vara till hjälp för patienter att inte utveckla gravare psykiska symtom. Flera patienter hade mått bra av att ha en hund boende med sig, medan andra patienter inte hade passat till detta. Hundterapi bör anpassas efter individen.	Hög
A dog and a "happy person" visit nursing home residents. <i>Western Journal of Nursing Research. 2002</i>	Kaiser L., J. Spence L., Mc Gavin L., Struble L., Keilman L. USA	Kvantitativ studie. Fem deltagare, ingen demens diagnos.	The purpose of this study was to compare the prosocial behaviors of elderly residents of a midwestern nursing home in responset on a visit from the happy person and the dog and to assess	Deltagarna gillade hunden och den glada personen i princip lika mycket. Boende var mer benägna att klappa hunden än den glada personen. Leenden sågs vid alla besök.	Medel

			residents preference for type of visitor.		
Animal-assisted intervention in dementia: effects on quality of life. <i>Clinical nursing research</i>. 2013.	Nordgren L., Engström G. Sverige	Kvantitativ studie. 20 deltagare varav nio fullföljde hela studien. 10 sessioner, 1-2 gånger i veckan, 45-60 min med terapihund per deltagare.	The purpose was to evaluate effects of animal-assisted intervention on quality of life in people with dementia in four Swedish nursing homes.	Livskvaliteten förbättrades efter interventionen. Vårdhundar har positiv effekt på livskvaliteten under kort tid.	Medel
Dog visitation therapy in dementia care: a literature review. <i>Nursing older people</i>. 2008.	Williams E., Jenkins R. The united Kingdom.	Litteraturove rsikt.	The article considers the effectiveness of dog visitation therapy in dementia care and considers implications for practice.	Litteratur indikerar att besök av hundar i vårdmiljöer kan medföra flera olika positiva effekter för patienter. Patienter blir mer avslappnade och piggare, men även aggressivitet, depression och blodtryck minskar. Dock behövs försiktighet och väl utförd planering beaktas då en hund ska införas i någon typ av vårdmiljö. Samt bör det föras protokoll över procedurer som ska utföras för att tillgodose att patienters hälsa och säkerhet är under kontroll.	-